KOMISIA EURÓPSKYCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 11.11.2009
KOM(2009)624 v konečnom znení

ZELENÁ KNIHA

o získavaní dôkazov v trestných veciach medzi členskými štátmi a o zabezpečení ich prípustnosti

ZELENÁ KNIHA

o získavaní dôkazov v trestných veciach medzi členskými štátmi a o zabezpečení ich prípustnosti

1. ÚVOD

Jedným z cieľov Európskej únie je zachovávať a rozvíjať priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti najmä prostredníctvom uľahčovania a prehlbovania justičnej spolupráce v trestných veciach medzi členskými štátmi. Pri cezhraničnej trestnej činnosti je potrebné, aby výkonu spravodlivosti nebránili rozdiely medzi justičnými systémami členských štátov a nedostatočné vzájomné uznávanie súdnych rozhodnutí. V tejto súvislosti je zvlášť dôležité podporovať úspešnú spoluprácu pri získavaní dôkazov v trestných veciach.

V súčasnosti už platí viacero nástrojov ustanovujúcich mechanizmy, ktoré v súvislosti s cezhraničnou trestnou činnosťou umožňujú členským štátom zhromažďovať prípustné dôkazy v trestných veciach. Pre úspešnosť vyšetrovania trestnej činnosti a trestných konaní v EÚ je úzka spolupráca v tejto oblasti rozhodujúcim prvkom, a preto má Komisia v úmysle prijať opatrenia na podporu tejto spolupráce. Cieľom tejto zelenej knihy je prekonzultovať s členskými štátmi a všetkými zainteresovanými stranami viacero otázok, ktoré sú v tejto súvislosti dôležité.

2. KONTEXT

Odkedy nadobudla platnosť Amsterdamská zmluva, bola mnohokrát zdôraznená potreba uľahčiť zhromažďovanie dôkazov v cezhraničnom kontexte a presadzovať prípustnosť týchto dôkazov pred súdmi.

V záveroch z Tampere[1] sa vzájomné uznávanie považuje za základ justičnej spolupráce a uvádza sa v nich, že posilnenie vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí a rozsudkov a s tým súvisiaca potrebná aproximácia právnych predpisov uľahčia spoluprácu medzi príslušnými orgánmi, ako aj súdnu ochranu práv jednotlivcov. Uvádza sa v nich aj to, že zásada vzájomného uznávania by mala platiť aj pre príkazy v predsúdnom konaní, najmä pre tie, ktoré umožnia príslušným orgánom rýchlo zaistiť dôkazy a majetok, ktoré možno ľahko premiestniť, a že dôkazy zákonne zhromaždené jedným členským štátom by mali byť prípustné pred súdmi ostatných členských štátov, zohľadňujúc normy, ktoré platia v týchto členských štátoch.

V Programe opatrení na vykonávanie zásady vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí v trestných veciach[2] sa v súvislosti s príkazmi na účel získania dôkazov uvádza, že cieľom je zabezpečiť prípustnosť týchto dôkazov, predísť ich strate a uľahčiť výkon príkazov na prehliadku a príkazov na zaistenie, aby bolo možné v trestnej veci rýchlo zaistiť dôkazy.

---

[1] Európska rada z 15. až 16. októbra 1999, Závery predsedníctva – SN 200/1/99 REV 1.

[2] Program opatrení na vykonávanie zásady vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí v trestných veciach, Ú. v. ES C 12, 15.1.2001, s. 10.

V Haagskom programe[3] sa uvádza, že je dôležité ďalej rozvíjať justičnú spoluprácu v trestných veciach s cieľom zaručiť primerané pokračovanie vyšetrovania orgánov činných v trestnom konaní členských štátov a Europolu. Uvádza sa v ňom aj to, že by sa mal dokončiť komplexný program opatrení na vykonávanie zásady vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí v trestných veciach, ktorý sa vzťahuje na súdne rozhodnutia vo všetkých etapách trestného konania, zahŕňajúc zhromažďovanie a prípustnosť dôkazov, a pozornosť by sa mala venovať ďalším návrhom v tomto kontexte. V akčnom pláne, ktorým sa vykonáva Haagsky program[4], sa predpokladá vypracovanie návrhu o minimálnych normách týkajúcich sa získavania dôkazov so zreteľom na ich prípustnosť.

V oznámení Komisie „Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pre občanov“[5] sa okrem iného predpokladá vytvorenie komplexného systému získavania dôkazov v cezhraničných veciach. Podľa tohto oznámenia by si to vyžadovalo nahradenie existujúcich právnych nástrojov v tejto oblasti novým jediným nástrojom. Tento nástroj by bol automaticky uznávaný a uplatniteľný v celej EÚ, takže by posilňoval pohotovú a pružnú spoluprácu medzi členskými štátmi. Takisto by v ňom boli ustanovené lehoty na vykonanie a v najväčšej možnej miere by v ňom boli obmedzené dôvody na zamietnutie. Do tohto nástroja by mohli byť zahrnuté aj pravidlá týkajúce sa elektronických dôkazov a európskeho príkazu na predvedenie osôb pred súd, v ktorom sú zohľadnené možnosti ponúkané videokonferenciou. Okrem toho by sa mohli ustanoviť minimálne zásady na uľahčenie vzájomnej prípustnosti dôkazov medzi členskými štátmi vrátane vedeckých dôkazov.

3. EXISTUJÚCE PRAVIDLÁ O ZÍSKAVANÍ DÔKAZOV V TRESTNÝCH VECIACH

V EÚ existujú dva odlišné druhy pravidiel o získavaní dôkazov v trestných veciach. Na jednej strane sú to nástroje založené na zásade vzájomnej pomoci. Patrí medzi ne najmä Európsky dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach[6], doplnený Schengenskou dohodou[7] a Dohovorom o vzájomnej pomoci v trestných veciach[8] a jeho protokolom. Na druhej strane sú to nástroje založené na zásade vzájomného uznávania, medzi ktoré patrí najmä rámcové rozhodnutie o európskom príkaze na zabezpečenie dôkazov[9]. Nástroje založené na vzájomnej pomoci a ich protokoly pokrývajú vzájomnú pomoc vo všeobecnosti, ale obsahujú aj pravidlá týkajúce sa špecifických foriem vzájomnej pomoci, napríklad odpočúvania telekomunikácie

---

3 Haagsky program: posilňovanie slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v Európskej únii , Ú. v. EÚ C 53, 3.3.2005, s. 1.

4 Akčný plán Rady a Komisie, ktorým sa vykonáva Haagsky program o posilňovaní slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v Európskej únii, Ú. v. EÚ C 198, 12.8.2005, s. 1.

5 Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade – Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pre občanov, KOM(2009) 262.

6 Európsky dohovor z 20. apríla 1959 o vzájomnej pomoci v trestných veciach.

7 Dohovor z 19. júna 1990, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda zo 14. júna 1985 uzavretá medzi vládami štátov hospodárskej únie Beneluxu, Spolkovej republiky Nemecko a Francúzskej republiky o postupnom zrušení kontrol na ich spoločných hraniciach, Ú. v. ES L 239, 22.9.2000, s. 19.

8 Dohovor z 29. mája 2000 o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, Ú. v. ES C 197, 12.7.2000, s. 1.

9 Rámcové rozhodnutie Rady z 18. decembra 2008 o európskom príkaze na zabezpečenie dôkazov na účely získavania predmetov, dokumentov a údajov na použitie v konaniach v trestných veciach, Ú. v. EÚ L 350, 30.12.2008, s. 72. Ďalším nástrojom v tejto oblasti založeným na zásade vzájomného uznávania je rámcové rozhodnutie Rady z 22. júla 2003 o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii, Ú. v. EÚ L 196, 2.8.2003, s. 45. Rozsah pôsobnosti tohto nástroja je však obmedzený na zaistenie dôkazov nachádzajúcich sa v inom členskom štáte. Následný presun týchto dôkazov medzi zainteresovanými členskými štátmi by sa riadil nástrojmi založenými na vzájomnej pomoci alebo rámcovým rozhodnutím o európskom príkaze na zabezpečenie dôkazov.

alebo používania videokonferencií. Platí všeobecné pravidlo, že žiadosti o vzájomnú pomoc by mali byť posielané priamo medzi orgánom štátu pôvodu a vykonávajúcim orgánom. Okrem prípadov, keď sa vykonávajúci orgán pri zamietnutí takejto žiadosti odvoláva na relevantné dôvody, takúto žiadosť je potrebné vybaviť čo najskôr, a ak je to možné, v rámci lehôt uvedených orgánom štátu pôvodu. S cieľom zabezpečiť prípustnosť získaných dôkazov príslušné orgány dožiadaného štátu dodržiavajú formality a postupy určené orgánmi žiadajúceho štátu pod podmienkou, že nie sú v rozpore so základnými právnymi zásadami dožiadaného štátu.

V rámcovom rozhodnutí o európskom príkaze na zabezpečenie dôkazov sa uplatňuje zásada vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí na účely získavania dôkazov na použitie v konaniach v trestných veciach. Európsky príkaz na zabezpečenie dôkazov možno vydať s cieľom získať dôkazy, ktoré už existujú a sú priamo dostupné vo forme predmetov, dokumentov alebo údajov[10]. Vydáva sa vo forme štandardného formulára a je potrebné ho preložiť do úradného jazyka vykonávajúceho štátu. Orgány štátu pôvodu musia dospieť k záveru, že tieto dôkazy by v porovnateľnej veci bolo možné získať aj podľa vnútroštátneho práva a požadované dôkazy sú potrebné a primerané na účely príslušného konania. Okrem prípadu, keď je možné uplatniť relevantné dôvody na zamietnutie príkazu, je potrebné ho uznať a vykonať v stanovenej lehote. Vykonanie európskeho príkazu na zabezpečenie dôkazov nepodlieha overovaniu obojstrannej trestnosti v prípadoch, ak nie je nevyhnutné vykonať prehliadku alebo zaistenie alebo ak sa trestný čin trestá odňatím slobody s hornou hranicou sadzby najmenej tri roky a je uvedený v zozname trestných činov v rámcovom rozhodnutí. S cieľom zabezpečiť prípustnosť získaných dôkazov sú príslušné orgány vykonávajúceho štátu povinné dodržiavať formality a postupy určené orgánmi štátu pôvodu pod podmienkou, že nie sú v rozpore so základnými právnymi zásadami vykonávajúceho štátu.

4. PERSPEKTÍVY DO BUDÚCNOSTI

4.1. Získavanie dôkazov

Ako už bolo uvedené, pravidlá o získavaní dôkazov v trestných veciach existujúce v EÚ tvorí viacero popri sebe existujúcich nástrojov založených na odlišných základných zásadách, konkrétne na zásade vzájomnej pomoci a na zásade vzájomného uznávania. To spôsobuje, že uplatňovanie týchto pravidiel je zložité a môže ich používateľov zmiasť. V dôsledku toho potom môžu nastať situácie, keď ich používatelia nepoužívajú na získanie dôkazov, po ktorých pátrajú, tie najvhodnejšie nástroje. V konečnom dôsledku potom tieto faktory bránia úspešnej cezhraničnej spolupráci. Okrem toho nástroje založené na vzájomnej pomoci možno pokladať za pomalé a neefektívne vzhľadom na to, že neukladajú povinnosť použiť pri vydávaní žiadosti o získanie dôkazov nachádzajúcich sa v inom členskom štáte žiadny štandardný formulár ani stanoviť lehoty na vybavenie žiadosti. Nástroje založené na zásade vzájomného uznávania možno pokladať za neuspokojivé v tom, že sa vzťahujú len na

[10] V dôsledku tohto obmedzeného rozsahu pôsobnosti európsky príkaz na zabezpečenie dôkazov nemožno vydať napríklad na účely vypočutia podozrivých alebo svedkov alebo na účely získania informácií v reálnom čase, napríklad odpočúvania komunikácie alebo monitorovania bankových účtov, keďže tieto druhy dôkazov – hoci sú priamo dostupné – zatiaľ neexistujú. Nemožno ho vydať napríklad ani na účely vypracovania analýz existujúcich predmetov, dokumentov alebo údajov alebo na účely získania biologického materiálu, napríklad vzoriek DNA alebo odtlačkov prstov, keďže tieto druhy dôkazov – hoci už existujú – nie sú priamo dostupné bez ďalšieho vyšetrovania či skúmania.

špecifický typ dôkazov a že ustanovujú veľký počet dôvodov na zamietnutie vykonania príkazu.

Ako sa uvádza v oznámení „Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pre občanov“, najúčinnejším riešením uvedených problémov by bolo nahradenie existujúceho právneho režimu získavania dôkazov v trestných veciach jediným nástrojom založeným na zásade vzájomného uznávania, ktorý by sa vzťahoval na všetky typy dôkazov. V porovnaní s rozsahom pôsobnosti rámcového rozhodnutia o európskom príkaze na zabezpečenie dôkazov by sa tento nový nástroj vzťahoval aj na dôkazy, ktoré – hoci sú priamo dostupné – zatiaľ neexistujú, napríklad na výpovede podozrivých alebo svedkov alebo na informácie získané v reálnom čase ako odpočúvanie komunikácie alebo monitorovanie bankových účtov. Vzťahoval by sa aj na dôkazy, ktoré – hoci už existujú – nie sú priamo dostupné bez ďalšieho vyšetrovania alebo skúmania, napríklad na analýzy existujúcich predmetov, dokumentov alebo údajov alebo na získanie biologického materiálu, napríklad vzoriek DNA alebo odtlačkov prstov. Cieľom tejto konzultácie je potvrdiť primeranosť tohto prístupu.

Takisto je potrebné preskúmať, či by sa do tohto nástroja mali zaradiť špecifické pravidlá týkajúce sa určitých typov dôkazov. Tento postup sa uplatnil v súčasných nástrojoch založených na vzájomnej pomoci, ktoré obsahujú okrem všeobecných ustanovení uplatniteľných na všetky typy dôkazov aj podrobné pravidlá týkajúce sa žiadostí o určité špecifické formy vzájomnej pomoci, napríklad odpočúvanie telekomunikácií alebo výsluch prostredníctvom videokonferencie.

Ďalej je potrebné preskúmať, či by bolo vhodné, aby typické charakteristiky nástrojov vzájomného uznávania (napríklad používanie príkazov namiesto žiadostí o pomoc, používanie štandardných formulárov na vydávanie príkazov, stanovenie lehôt na vykonanie príkazu a priamy kontakt medzi príslušnými orgánmi) platili pre všetky typy dôkazov. Nemusí byť napríklad vhodné zavádzať štandardné formuláre na výsluch svedkov ani stanovovať lehoty na založenie spoločného vyšetrovacieho tímu. Takisto už nemusí byť potrebné ustanoviť v nástrojoch založených na vzájomnom uznávaní dôvody na zamietnutie v súvislosti s dôkazmi, ktoré možno získať bez použitia donucovacích prostriedkov.

Napokon je potrebné preskúmať, či by bolo vhodné doplniť ktorýkoľvek existujúci alebo budúci nástroj opatreniami nelegislatívneho charakteru. Mohli by medzi ne patriť iniciatívy zamerané na zvyšovanie povedomia používateľov o týchto nástrojoch, napríklad vypracovanie usmernení alebo organizácia školení o uplatňovaní týchto nástrojov. Ďalej by sem mohli patriť iniciatívy zamerané na zabezpečenie správneho vykonávania nástroja, napríklad zavedenie monitorovacích a hodnotiacich systémov.

4.2. Prípustnosť dôkazov

Ako už bolo uvedené, existujúce nástroje na získavanie dôkazov v trestných veciach už obsahujú pravidlá zamerané na zabezpečenie prípustnosti dôkazov získaných v inom členskom štáte, t. j. aby sa predišlo tomu, že dôkaz sa bude pokladať za neprípustný alebo za dôkaz zníženej dôkaznej hodnoty vzhľadom na spôsob, akým bol tento dôkaz v inom členskom štáte zhromaždený. Tieto pravidlá však upravujú problematiku prípustnosti dôkazov iba nepriamo, keďže nestanovujú žiadne spoločné normy zhromažďovania dôkazov. V dôsledku toho hrozí, že existujúce pravidlá získavania dôkazov v trestných veciach budú úspešne fungovať len medzi členskými štátmi s vnútroštátnymi postupmi zhromažďovania dôkazov založenými na podobných normách.

Ako sa uvádza v oznámení „Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pre občanov“, najlepším riešením tohto problému by podľa všetkého bolo prijatie spoločných noriem na zhromažďovanie dôkazov v trestných veciach. Cieľom tejto konzultácie je potvrdiť tiež primeranosť tohto prístupu.

Ak by sa tento prístup potvrdil, je potrebné takisto preskúmať, či by bolo najlepšie prijať všeobecné normy vzťahujúce sa na všetky typy dôkazov alebo prijať špecifickejšie normy prispôsobené rozličným typom dôkazov. Vzhľadom na charakteristiky rozličných typov dôkazov by sa v prvom prípade stačilo dohodnúť na všeobecných zásadách, zatiaľ čo v druhom prípade by bolo umožnené vypracovanie špecifickejších aproximačných pravidiel.

5. OTÁZKY ADRESOVANÉ ČLENSKÝM ŠTÁTOM A VŠETKÝM ZAINTERESOVANÝM STRANÁM

S cieľom určiť najlepší spôsob, akým by Komisia mala postupovať, dovoľujeme si členské štáty a všetky zainteresované strany požiadať, aby zodpovedali tieto otázky:

5.1. Získavanie dôkazov

1. Privítali by ste nahradenie existujúceho právneho režimu získavania dôkazov v trestných veciach jediným nástrojom založeným na zásade vzájomného uznávania, ktorý by sa vzťahoval na všetky typy dôkazov vrátane dôkazov, ktoré zatiaľ neexistujú či nie sú priamo dostupné bez ďalšieho vyšetrovania alebo skúmania? Prečo?

2. Je podľa vášho názoru potrebné zahrnúť do tohto nástroja špecifické pravidlá pre určité typy dôkazov? Ak áno, aké? Prečo?

3. Bolo by podľa vášho názoru nevhodné, aby charakteristiky nástrojov založených na vzájomnom uznávaní platili pre všetky typy dôkazov vrátane dôkazov, ktoré zatiaľ neexistujú či nie sú priamo dostupné bez ďalšieho vyšetrovania alebo skúmania? Ak áno, ktoré typy dôkazov by si zaslúžili špecifický prístup? Prečo?

4. Bolo by podľa vášho názoru užitočné doplniť tento nástroj opatreniami nelegislatívneho charakteru? Ak áno, akými? Prečo?

5. Existujú podľa vášho názoru nejaké ďalšie otázky, ktorým sa je potrebné venovať? Ak áno, aké? Prečo?

5.2. Prípustnosť dôkazov

6. Privítali by ste zavedenie spoločných noriem zhromažďovania dôkazov? Prečo?

7. Uprednostnili by ste prijatie všeobecných noriem vzťahujúcich sa na všetky typy dôkazov alebo prijatie špecifickejších noriem prispôsobených rozličným typom dôkazov? Prečo?

8. Ak by sa mali prijať spoločné normy, aké spoločné normy navrhujete? Prečo?

9. Existujú podľa vášho názoru nejaké ďalšie otázky, ktorým sa je potrebné venovať? Ak áno, aké? Prečo?

6. LEHOTA NA ZASLANIE ODPOVEDE

Dovoľujeme si požiadať členské štáty a zainteresované strany, aby svoje odpovede na túto zelenú knihu poslali najneskôr do 22. januára 2010. Odpovede je potrebné zaslať na túto adresu:

Poštová adresa:
European Commission
Directorate General Justice, Freedom and Security
Attn: Mr Anders AAGAARD
MO59 03/096
B-1049 Brussels
Belgium

E-mail:
JLS-CRIMINALJUSTICE@ec.europa.eu

Zaslané príspevky budú uverejnené na internete. Informácie o zaobchádzaní s vašimi osobnými údajmi a príspevkami nájdete vo vyhlásení o ochrane osobných údajov pripojenom k tejto konzultácii. Odporúčame vám oboznámiť sa s ním. Profesné organizácie žiadame, aby sa zaregistrovali v Registri zástupcov záujmových skupín (http://ec.europa.eu/transparency/regrin/). Tento register bol zriadený v rámci Európskej iniciatívy týkajúcej sa transparentnosti s cieľom informovať Komisiu a širokú verejnosť o cieľoch, financovaní a štruktúre zástupcov záujmových skupín.